

— За що? спитавъ Потóцький.

— Чортї ёго бáтька знають, за що! стрівь менé одного у лісі, та й пита: »*маши голку?*« Немá, кажу. А вінъ якъ крикне: »Ахъ ти голодрáбець! пáтшай, каже, показуючи застрóмлену у рукаві голку: я зъ лáски пáна Потóцького обивáтель, а ти наймить, приплéнтачь, и въ тебе нема?« за чубъ менé, стягъ съ коня и дава́й троци́ть. Та ще й приговóрюе: »Отта́къ ба́тько нашъ Потóцький звелівъ дурнівъ вчить и на рóзумъ наводить! не я тебе бью, а бье ёго влáсна рука!«

Панъ Тридúрський думавъ, що Потóцький, почувши се, розлю́тетця и звеліть повісити Кондратóвича, а Потóцькому и байдúже: регóчетця собі, ажъ за живіть берéтця. Тридúрський, щобъ ёго розжáлобить, розкáзуе, якá важкá рука у Кондратóвича. А Потóцький ще гiршъ сміетця, ажъ ніжками дригá та регóчетця. Дé бъ то ёму не знать, якá тамъ рука у Кондратóвича! Дáлі, якъ натiшився въ волю, и пита пáна Тридúрського.

— А въ якій ти школі вчивсь?

— Въ Мннжиріцькій, у Піарівъ, ясне-вельмóжний пáне, каже панъ Тридúрський.

— А якъ ти дóбре вчивсь и слúхавъ своїхъ *науцицьливъ*, — чи булá тобі за се якá винагрáда?

— Якъже! пáтери вiшали мині на ланцюжкú мiдну бляшку, а мáти годувáла марципáнами съ мигдалáми.

— Ну, якъ вёрнесся жъ въ маёнтекъ, то зáразъ одiшли Кондратóвичу сто дукáтивъ за те, що вінъ дóбрый учень.

Панъ Тридúрський булò спричáтьця, такъ куди! Потóцького не переспóришь: що вінъ разъ сказáвъ, то такъ и бóде. Его во́ля усiмъ закóнъ, вінъ и самъ ий клáняетця, якъ той хлопъ пáновi.

Дóвго втiшáлись тiєю голкою. Далась вона не одному въ знакi, не одного шингúла. Булò, якъ хто хóче оддáчить свому вóрогу, то й присiкаетця до ёго: »чи маши голку?« Ягъ нема, то й бье и товчé ёго. А жáлуватця до Потóцького хочъ не ходi: посмiетця, ищé и грóшей дасть томú, хто бивъ. Булò, якъ одъ чóрта хрестóмъ, такъ одъ ледáчого чоловiка, одъ яко́го-нéбудi врочвáри, оборонiлись тiєю голкою. Хто бъ куди не iхавъ, тi хлiба не візьме на дорóгу, а вже голку застрóмить у рукавъ.

Олéкса Сторожéнко.

ПРОСТАКЪ,

ИЛИ

ХИТРОСТЬ ЖЕНЩИНЫ, ПЕРЕХИТРЕННАЯ СОЛДАТОМЪ.

КОМЕДИЯ ВЪ ОДНОМЪ ДѢЙСТВІИ.

Сочиненіе Василія Аванасьевича Гоголя,

(ОТЦА НИКОЛАЯ ВАСИЛЬЕВИЧА.)

НѢСКОЛЬКО ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫХЪ СЛОВЪ.

Читающему обществу было извѣстно, что отецъ знаменитаго Н. В. Гоголя писалъ комедіи на украинскомъ языкѣ для представленія ихъ на домашнемъ театрѣ своего родственника, бывшаго министра юстиціи, Дм. Пр. Трошинскаго. Въ моихъ *Запискахъ о жизни Гоголя* помѣщены были даже отрывки изъ нихъ, по памяти почтенной матери поэта. Но этихъ отрывковъ было недостаточно для того, чтобы судить о степени комическаго дарованія Василія Аванасьевича. Случай спасъ отъ утраты одну изъ его пьесъ, которую *Основа* спѣшитъ сохранить какъ дорогой памятникъ родной словесности.

Комедія *Простакъ* написана прекраснымъ украинскимъ языкомъ, обнаруживающимъ въ авторѣ близкое знакомство съ людьми, выведенными имъ на сцену. Въ которомъ именно году она сочинена, намъ еще неизвѣстно, но весьма возможно, что — прежде *Москаля-Чарівника* и *Наталки-Полтавки*. Такимъ образомъ, имя Гоголя связано съ первымъ стремленіемъ Украинцевъ — образовать народный театръ. Стремленіе это, въ авторѣ *Простака*, выразилось почти такимъ же способомъ, какъ и въ Котляревскомъ. Тò было беззаботное время для помѣщиковъ, когда онъ мирно процвѣталъ въ своемъ хуторѣ (разрощемся впослед-

ствіи въ село). Извѣстный порядокъ гражданской и общественной жизни, заведенный въ Россіи и усвоенный украинскими дворянами, достигъ тогда возможно-успокоительнаго совершенства и казался нормою, изъ которой выходить не слѣдовало. Помѣщики вели жизнь — говоря вообще — веселую, и, какъ роскошь еще не стоила ихъ средствъ, увеличенныхъ правительственными пожалованіями ихъ дѣдамъ, отцамъ и имъ самимъ (какъ, напримѣръ, Трощинскому), то у нихъ хватало средствъ на всезатѣи. Устроить домашній театръ, завести собственный оркестръ — въ тѣ времена было дѣломъ довольно-обыкновеннымъ и не встрѣчало ни въ комъ Катановскаго осужденія.

Недалеко еще отошли отъ насъ десятилѣтія благодатной помѣщичьей жизни, но взглядъ на жизнь и самая жизнь измѣнились въ Украинѣ почти до невѣроятности. Мы еще помнимъ, какимъ *вельможею* жилъ, въ живописной Качановкѣ (Майорщинѣ), Гр. Ст. Т — скій, какія гремѣла у него музыка, какъ разыгрывали крѣпостные украинцы произведенія знаменитыхъ вѣмецкихъ виртуозовъ. Умеръ вельможа, вступилъ во владѣніе наследникъ его дворца, построеннаго графомъ Румянцевымъ-Задунайскимъ, и первымъ его дѣломъ было — распустить доморослыхъ артистовъ, какъ людей, вовсе ненужныхъ для новаго помѣщичьяго быта.

Тоже самое произошло и въ знаменитыхъ Кибинцахъ, — этихъ Аѳонахъ времени Гоголева отца. Нѣтъ больше въ Кибинцахъ домашняго театра; нѣтъ музыки; нѣтъ многочленныхъ помѣщичьихъ сѣздовъ. Одна только обширная бібліотека, свидѣтельствуетъ, что тамъ жили, чувствовали и мыслили, согласно съ духомъ своего времени. Говорятъ, что старикъ Трощинскій нелишній былъ любви къ родинѣ, что онъ дѣлалъ много добра землякамъ, по своимъ связямъ съ столичною знатью, что къ простому народу онъ относился, какъ помѣщикъ, очень кротко; любилъ слушать украинскія народныя пѣсни и даже, иногда, прослушавъ извѣстную *Чаїку*, заливался горькими старческими слезами. Тѣмъ не менѣе былъ онъ человекъ XVIII вѣка и баринъ, созданный по французскимъ образцамъ русскихъ баръ. Отъ этого взглядъ его на простонародье ни коимъ образомъ не могъ быть глубже, нежели и у вельможи Т — скаго. Рано было образоваться серьезному взгляду на хлѣборобовъ въ то время, когда у всѣхъ въ ушахъ еще раздавалась пѣсня:

Громъ побѣды раздавайся,
Веселся храбрый Россъ!

когда общая всей Европѣ государственная система такъ прочно, по-видимому, установилась, а объ общественномъ началѣ въ исторіи и въ государственной жизни никто почти и не заикался. По недавно еще существовавшимъ понятіямъ объ *общество* и о томъ, кого слѣдуетъ разумѣть подъ гражданскимъ обществомъ, мы можемъ судить, какъ въ тѣ безмятежныя времена должны были самые добрые и умные люди смотрѣть на простого поселянина. Доброта ихъ доходила, подъ вліяніемъ Жанъ-Жака Руссо, Бернарденъ-де-Сень-Пьера и другихъ французскихъ гуманистовъ, до того, чтобы присматриваться съ любовью къ *дѣтямъ природы* и подавать имъ помощь отъ избытковъ богатства, пожалуй — даже поднять ихъ бытъ до подобія съ своимъ собственнымъ (какъ и дѣйствительно пробовали это сдѣлать нѣкоторые бары посредствомъ новоизобрѣтенныхъ домиковъ, соломенныхъ шляпокъ и т. п.); но видѣть въ мужикахъ произведеніе старой исторіи и дѣятелей исторіи грядущей, смотрѣть на нихъ, какъ на временно-бездѣйствующихъ согражданъ и сотрудниковъ общаго національнаго дѣла, — куда!... осмѣяли бы тогда философа съ подобными убѣжденіями, въ томъ самомъ кругу, который разыгрывалъ комедіи изъ простонароднаго быта и гдѣ народная пѣсня исторгала кой-у-кого горячія слезы.

Эта-то узкость взгляда на то, что составляетъ *общество*, *народъ* и *націю*, и была причиною, что люди съ большими литературными способностями, каковы Гоголь-отецъ и Котляревскій, производили въ области простонародной словесности такъ мало и такъ слабо, сравнительно съ писателями ихъ времени, пересаженными изъ украинской почвы на великорусскую и изъ области темнаго демоса въ область сословія образованнаго. Эта узость взгляда, мало разширившагося и во времена Гоголя-сына, не дала и ему обнять украинскую жизнь полнѣе, затруднила ему изученіе украинской народности, убѣдила его слишкомъ рано, что на украинскомъ языкѣ писать не слѣдуетъ, а наконецъ и совѣмъ вывела его творчество изъ сферы украинской. Талантъ его не могъ преодолѣть трудностей, представляемыхъ самою техникою дѣла, въ тѣ времена болѣе нежели сомнительнаго, но не могъ также удовлетвориться и формою *Вечеровъ на Хуторѣ* и *Миргорода*. Инстинктъ, указывающій писателю, чѣмъ именно, въ какой именно формѣ, онъ можетъ сильнѣе дѣйствовать на современниковъ, внушилъ ему заняться предметами, которые были ясны для него, какъ день, и для изображенія которыхъ подготовленъ былъ для него языкъ Пушкинымъ и множествомъ другихъ писателей. Но возвратимся къ его даровитому отцу.

Василій Аванасьевич Гоголь, будучи живымъ членомъ своего общества, захватилъ въ свое творчество украинской простонародной жизни столько, сколько тогдашнее общество требовало для ея возсозданія. Шутка и пѣсня для пріятнаго провѣденія времени, — вотъ все, чего могъ искать писатель тогдашній въ оставленномъ дворянами родномъ быту; и Гоголь-отецъ очень искусно и умно почерпнулъ изъ него эти элементы для своей комедіи. Отъ первой до послѣдней сцены онъ сохранилъ во всемъ естественность и правдоподобіе. Простота изложенія, умѣренность каррикатуры, ровность хода всей пьесы, ясно указываютъ, что этотъ человѣкъ, въ другомъ кругу, при другой образованности и при иныхъ требованіяхъ общества, пошелъ бы далеко на пути художественнаго творчества. Мы въ этомъ убѣждены тѣмъ болѣе, что комизмъ его не ограничивается отдѣльными выраженіями, которыхъ не мудрено набрать человѣку съ талантомъ въ простонародной украинской рѣчи: нѣтъ, у него онъ истекаетъ изъ самого положенія вещей въ убогой сельской хатѣ и отзывается тѣмъ глубокимъ комизмомъ, которымъ Гоголь-сынъ умѣлъ наводить смѣющагося читателя на грустные размышленія.

Извѣстно, какую роль игралъ въ то время произволъ родителей или иныхъ, еще болѣе властительныхъ, лицъ въ устройствѣ брачныхъ союзовъ. Красивая молодая женщина, очутивъ женою глуховатаго и лѣниваго старика, говоритъ слишкомъ ясно, какъ это случилось. Жизнь просится въ ней на волю, и она связывается съ дьячкомъ. Это комизмъ, если угодно, очень грустный, — тѣмъ болѣе, что дьячки при тогдашнемъ состояніи бурей были, большею частію, люди, изуродованные навѣки... Солдатъ, служившій въ-проголодь, какъ водилось лѣтъ съ полсотни назадъ, — попавъ къ мужику въ хату, преслѣдуетъ самые насущные свои интересы... *Pauvre diable*, онъ пускается на смѣшныя штуки, — иначе ему пришлось бы съ голоду трубить въ кулакъ.

Содержаніе пьесы Гоголя-отца почти то самое, что у Котляревскаго въ *Москаль-Чарівникъ*. Мы не знаемъ навѣрное, которая изъ этихъ двухъ пьесъ написана прежде: если *Москаль-Чарівникъ*, то комедія Гоголя-отца сбавляетъ много цѣны произведенію Котляревскаго. Если же Гоголь-отецъ взялъ сюжетъ *Москаля-Чарівника* и обработалъ его по-своему, то онъ поступилъ такъ, какъ поступали немногіе таланты, которые, передѣлывая написанныя уже пьесы, устранили ошибки авторовъ ихъ и давали сочиненію новую жизнь.

У Котляревскаго хозяинъ хаты — зажиточный чумакъ, а роль Ловласа играетъ *судовый паничъ*. Повидимому, въ этомъ нѣтъ ничего,

что бы можно было поставить въ упрекъ авторству Котляревскаго; а между тѣмъ изъ этого выбора лицъ видно, что Котляревскій далеко не такъ симпатично относился къ народу, какъ отецъ Гоголи. Молодая жена, принимающая у себя, въ отсутствіе мужа, жалкаго канцеляриста, у него — женщина, не возбуждающая къ себѣ никакого участія, и даже болѣе того... Онъ вывелъ на сцену хозяйку чумацкой хаты съ пятномъ, вовсе не характеристическимъ, тогда какъ Гоголь-отецъ, относясь къ народу въ чистотѣ собственныхъ понятій о мужчинѣ и женщинѣ, заставляетъ своего солдата-постояльца, взглянувъ на мужа влюбленной въ дьячка молодиці, сказать про себя: «Неужели это ея мужъ?.. Ну, такъ она не совѣтъ виновата.» Въ этихъ словахъ мы слышимъ, можетъ быть, безсознательный протестъ автора противъ современнаго ему порядка вещей, при которомъ сплошь да рядомъ могли существовать жертвы невольной супружеской жизни.

Съ другой стороны, чумакъ, возвратившійся съ дороги, играетъ, у Котляревскаго, роль простака вовсе неумѣстно. Чумаки въ нашемъ простонародіи — самые развитые люди. Не такъ-то легко провести ихъ солдату-постояльцу! Не таковы они въ домашнемъ быту на дѣлѣ, какъ Чупрунъ, Котляревскаго, въ комедіи. Совѣтъ другое видимъ у Гоголя-отца. Здѣсь представленъ настоящий дурень, идіотъ-лѣнтяй, который способенъ былъ повѣрить и тому, что поросенокъ можетъ поймать зайца. Такого хозяина хаты весьма естественно дурачить солдату-постояльцу, (имѣя ввиду собственныя выгоды), для достиженія своей цѣли.

Самое изображеніе солдата у Гоголя-отца вышло мягче, артистичнѣе. Онъ не забылъ, что такое солдатъ, какъ существо человѣческое. У него о солдатѣ сказано нѣсколько такихъ словъ, которыя, между прочимъ, показываютъ и добродушіе нашего народа, рѣдко заглушаемое въ концѣ внѣшнимъ гнетомъ, и приходящею извнѣ нравственною заразою.

Словомъ, *Простакъ*, Гоголя-отца, во всѣхъ отношеніяхъ выше *Москаля-Чарівника* и можетъ быть названъ *первою* украинскою комедіею.

П. Кулишъ.

ПРОСТАВЪ,

или

ХИТРОСТЬ ЖЕНЩИНЫ,

ПЕРЕХИТРЕННАЯ СОЛДАТОМЪ.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

Романъ, малороссійскій козакъ, про- стой и лѣнливый.	Соцкій, кумъ Параски. Дьячекъ, любовникъ Параски.
Параска, жена его, женщина моло- дая и хитрая.	Солдатъ переходящей команды.

ЯВЛЕНІЕ I.

Театръ представляеть малороссійскую избу.

Романъ, *одинъ, поднимаясь со скамейки и представляя разслабленнаго*. Врагъ ёго бѣтка знае, здаётца, я ищѣ не дѣже й старій, а зовсімъ охрѣвъ, такъ що ні нѣгъ, ні рукъ не чѣю, ненѣче побітній. (*Зъваетъ*). Кажуть люде, що мене баглаі напали... мѣже проклѣті й баглаі; тільки жъ я ужѣ дѣже давній — я ужѣ бувъ дебѣлимъ парубкомъ, якъ наші козаки на Лѣнію въ похѣдъ ходіли.—Дай Бѣже царство пану-сѣтнику; для мене дѣже панъ добрый бувъ—всѣхъ козаківъ у похѣдъ витурливъ,—а мене гѣкъ уподобавъ, що оставивъ дѣма и повелівъ свѣні пѣсти,—отоді-то міні рѣскішъ була! Не знавъ я нѣякого дѣла; а тепѣрь и не здѣжаю, да трѣба робіти, щобъ старѣ не лѣяла. (*Садится*). Спасібі Бѣгу, що зайшла десь, а тѣ бѣ ужѣ давнѣ дѣсі скреблѣ мѣркву. (*Зъваетъ и чешетъ себя спину*).

ЯВЛЕНІЕ II.

РОМАНЪ и ПАРАСКА.

Параска *входитъ*. Не лихѣ годіна! оцѣ ти й дѣсі чухмѣрися, и не приймався за робѣту! Гѣре міні сѣ тобѣю! всѣ люде,

якъ люде; а ти, мѣвъ вѣродокъ якій, сидішъ цѣлий день у хѣті, згорнѣвши рѣки. Отъ ужѣ черезъ твоѣ недбѣальство дожились до тѣго, що нѣчого й істи.

Романъ. А щѣ я тепѣрь бѣду робіти?

Параска. Тибъ ставъ у кѣго молотѣть за корѣбку.

Романъ. А якъ ёго тепѣрь молотѣти? аджѣ бѣчишъ, що мѣкро.

Параска. Дакъ тѣ бѣ найшѣвъ дѣругу якѣ робѣту. Онъ, якъ кумъ Вакулѣ: нѣколи не сидѣть безъ дѣла; и сѣгоднѣ ранѣнько потѣгъ у пѣле.

Романъ. Чѣго въ полѣ?

Параска. По зайці.

Романъ. Якъ по зайці? у ёго нема ні хортівъ, ні тенѣтъ, ні ручнѣці.

Параска. Оттѣ-то й дѣво. Вѣнъ порѣсѣмъ лѣвить зайці.

Романъ. Якъ порѣсѣмъ?

Параска. Да такъ. Учѣра пішѣвъ пѣсля обѣдъ да й привѣсь двѣхъ зайцівъ.

Романъ. Дай ёго чѣсти! я, дѣмбѣ, вѣрше зѣ-рѣду чѣю, що порѣсѣтами лѣвлять зайцівъ!

Параска. Щѣ ти почѣешъ, абѣ побѣчишъ, на печѣ лѣжачи, мѣвъ кабанъ у прѣсі? а я тобѣ хочъ забѣжѣсь що вѣдъ могѣ кованого кабанѣя не втечѣ ні одѣнъ зѣецъ. Оцѣ колѣсь зацѣгували булі ёго попѣвичѣ собѣаками:—якъ же курнѣвъ вѣдъ нѣхъ, дакъ нѣ однѣ собѣака и не догнала!

Романъ. Ужѣ що меткѣй, то меткѣй! Лѣха — мѣтері утнѣтъ ёго попѣви собѣаки. Оцѣ колѣсь, якъ молѣтивъ я на токѣ, а вѣнъ добравъ до вѣроха да й уплѣтае грѣчку, такъ що, якъ-бѣи не Пѣкотъ тудѣ пригодѣвся, то, пѣки бѣ я пѣднѣвъ цѣпъ, щобъ ёго зацѣдѣти, то нѣ панѣкура бѣ не остѣлось грѣчки. Ужѣ чѣртового бѣтка у кѣма бѣдуть швѣдчѣ порѣсѣта!

Параска. Отъ бачъ! Чѣго жѣ тобѣ ищѣ трѣба? Ось идіи лишъ лѣчче въ пѣле, якъ мѣешъ лѣжѣти, чи не дасть Бѣгъ и намъ оскѣромѣтися хотъ зѣячиною.

Романъ. Да иносѣ; тѣлько не знаю, чи побѣжѣтъ кованѣй за мѣною.

Параска. Де жѣ ти бѣчивъ: щобъ порѣсѣ бѣгло за чѣовѣ-

комъ? Ти возьми ёго въ мішокъ, а якъ побачишь зайця, тоді й випусти.

Романъ. Хибá въ мішокъ! Такъ підій жь—піймай, а я обуюсь.

Параска, *всторуку*. Оттáкъ дурнівъ обманюють! (къ Роману). Обувáйся жь хўтче. (*Уходить*).

ЯВЛЕНІЕ III.

Романъ *одинъ садится среди сцены и достаетъ постолы*. Дóбре бь булó, якъ-би піймавъ я зайця! (*Натягивая постолы*.) Э... Э... не еретичі ёго й постолі! якъ же поссихáлись! (*Обовязывая волокою, урываетъ одну*.) Оттáкъ же! Гай, гай! дай ёго чéсти! Оттепéрь у ліха грáти!... Жінко!... жінко!... Параско!... Параско!

ЯВЛЕНІЕ IV.

РОМАНЪ и ПАРАСКА.

Параска. Чогó ти такъ репетуєшь, ненáче навіжéний?

Романъ. Чогó ти репетуєшь!... чóртъ-мá волоки!

Параска. Дакъ щó жь бóдемъ робіти?

Романъ. Чи нема де ременця абó моту́зочки?

Параска. Бідá мені съ тобою! Нá хоть поворóзку, да обувáйся хўтче, бо нерáно.

Романъ. О, якá жь бо ти швидкá дўже!... Адже бáчишь, якъ постолі поссихáлись! насілу нацўпнвь.

Параска. Чому́ жь ти не вімазавъ?

Романъ *вдругъ опускаетъ руки*. Не вімазавъ!... А якъ-би ви мазала самá? Не велика есі пані!

Параска *перерываєть рчь его*. Гóді жь, гóді! не вóзюмъ тебé зачепіла.

Романъ. Тó-то, бáчишь! (*Встаетъ*.)

Параска, *подавая сірякъ*. Ну, нá, надівáй сірякъ.

Романъ, *поднимая штаны*. Стривáй!

Параска. Ужé щó провóрний, то провóрний! Тебé бь тільки за смéртю поснлáти.

Романъ, *надввля сірякъ*. Колибъ такъ ищé чимъ підперезáтьця.

Параска, *подавая поясъ*. Кé-лищъ, я підперезу́ тебé.

Романъ. Дóбре, дóбре... (*Параска подполясываетъ*.) Чи нема, Парасю, поснлáти?

Параска. Ищé й снлáти! Я кажú, щó ти пóки зберéсся, то й смéрне. (*Даетъ кусокъ сухого хлба*.) Нá шматóкъ хлба. Якъ піймаєшь зайця, то въ пóлі и поснлáєшь.

Романъ *прячетъ хлбъ за пазуху*. Оттепéрь зовсімъ козáкъ! тілько закури́ть люльку, да хочъ и у Кримъ.

Параска, *про себя*. Ужé козáкъ, то козáкъ! Годівся бь у конóплі на опúдало.

Романъ, *надввля шапку*. А дé жь ковáний?

Параска. У сіняхъ.

Романъ. У мішкú?

Параска. Да дже жь не якъ! у мішкú. Да гляді тілько, не задушí.

Романъ *накладываетъ люльку и крешетъ огонь*. Колибъ же тагъ, щó тілько въ пóле, а тутъ и заець!—Да я колись якъ козакувáвъ, то съ сóтникомъ разівъ зóдва бувъ на охóти и тютю́кать дóбре навчівся я. Булó зберу́ть насъ чоловіка двáдцять абó и більше, и запúстятъ у лісь съ кийкáми, и вже чóртового бáтька заець улéжить! Якъ гуковú булó: «эй, тю-тю, тю-тю!» то ажъ лістя зъ дўба носіплетця.

Параска *про себя*. Колибъ бувъ тогді ти лóпнувъ!

Романъ. Щó ти кажешъ?

Параска. Да тó я кажú: «нехай тобі Бігъ помагáе!»

Романъ. О, спасібі тобі, моё голубко! Гляді жь, наварі обідать. (*Уходитъ*.)

Параска. Дóбре, дóбре! (*Про себя*.) Істимешъ лихóї мáтері. Наваріла, да не для тебé.

Романъ, *въ снляхъ*. А ти тутъ, ковáний! (*смыется илупо*.) Отъ куді вона ёго затірила!

Параска *смыется*. Проносі лишъ, дурню, ковáного въ пóле.

Романъ. Да й важкé жь зъ б́са, яретиче порося!

ЯВЛЕНІЕ V.

Параска. Ха, ха, ха!... Отъ коли дурний!... Якъ-такі порося́мъ піймáти зайця?... Бідний Ромáнь! ёго нетрудно обману́ть: хто щó скáже, то вінъ и повірить. Мені вже й жалъ, щó ковá-

ний надса́дить ёму́ ба́бехівъ, да нічого робіть: такъ розлѣжався, що ніякъ не виманишь ёго́ изъ хати. Нехай лишъ трóхи провітритця. Дóбре, що менѣ кумá надоуміла, якъ Ромáна випровадити зъ дóму. Вона́ дала́ мені и зайця, щобъ ёго́ обманіть, бóдто принісь ковáний, да незнаю, чи до-ладу́ вонó бóде... Да вже жъ, що́ бóде, то бóде, а я зъ дяко́мъ погуляю. (*Садится прясъ.*) Ко́либъ тілько не забарівся мій чорнявий Хо́ма Григóровичъ. (*Поетъ:*)

Ві́не ви́шня, посиха́е,
Що́ росте́ підъ дубо́мъ:
Сбóхну, ча́хну такъ неща́сна,
Живучі́ зъ нелю́бомъ.
Прийді́, мійи́, утри́ слѣзи,
Що́ я проливаю́,
Бо одра́ди ніяко́ї
Більшъ въ сві́ті не маю́.

При концѣ послѣдняго куплета, входитъ Дьякъ.

ЯВЛЕНИЕ VI.

ДЬЯКЪ и ПАРАСКА.

Дьякъ *входитъ, дѣлаетъ знакъ удивленія, слушающъ пѣсню, а при концѣ оной:* Ей-ей, ангельскій гласъ!

Параска, *увидѣвъ.* Охъ міні́ ли́хо!

Дьякъ. Радуюсь сердечно... тое-то душевно, что слышу гласъ веселія вашего сердца и нижайшій отдаю вамъ, Параскева Пантелимоновна, добрі́день.

Параска. А се ви, Хо́ма Григóровичъ? Цуръ же вамъ, якъ ви мене зляка́ли!

Дьякъ. Азъ есмь, тое-то... да гдѣ же вашъ возлюбленный сожитель?

Параска. Пішо́въ по зайці́.

Дьякъ, *про себя.* Сія́ о́казія́ для́ меня́ сладка́, яко́ медъ дивій. (*Къ Параскѣ.*) Такъ вамъ удалась выдумка Онисі́и? Онъ... тое-то, якъ ёго́... направилъ стопы своя на дѣбраву: тамъ бо есть прибо́жнице заяцoмъ. Съ ору́жіемъ или... тое-то... съ дреко́льми?

Параска. И, ні! съ ко́ванімъ кабанце́мъ.

Дьякъ *смѣется.* Хе, хе, хе! Не мечите бисера предъ сви-

ніями. Сіе есть чудо неизглаголанное... Но вы, здается мнѣ, якобы творите надо мною глумленіе.

Параска. Ні, да́лебі́ що́ пра́вда. Потя́гъ у по́ле скілько́ ви́дно.

Дьякъ. И такъ вы посвятили своего Романа въ патентовые мислі́вці?

Параска. Нехай лишъ трóхи провітритця, а́то́ вже такъ розлѣжався, що́ не хóче ні-за-ви́що и́ принія́тьця.

Дьякъ. Ей-ей, премудро! Да́къ те́перь безъ всякаго преткновенія можно мнѣ насладитися всевозлюбленнѣйшею бесѣдою съ вами?

Параска. Що́ такé?

Дьякъ. Моя́ сладчайшая! вы не внемлете глаголу моему.

Параска. О́дже ви, Хо́ма Григóровичъ, такъ го́ворите по письме́нному, що́ я и не второ́паю.

Дьякъ. Я... ей, ей, не изберу глагола къ уразумленію васъ въ страстехъ моихъ, которыми любовь моя со дня возрѣнія на васъ на поклонахъ воспламенила мое сердце.

Параска. Да́либі́, я не знаю́, що́ ви ка́жете.

Дьякъ. О, Бо́же мой! ка́къ не уразумѣть глагола моего и не догадаться, что я, то-есть, яко олень къ источнику, къ вамъ прибо́гаю.

Параска. Що́? О́ле́на?

Дьякъ. Яка́я тутъ О́ле́на? Бо́же мой! я возлюбихъ васъ всѣмъ сердцемъ и душею.

Параска. Не зна́ти, що́ ви вигáду́ете! Я просі́ла васъ, Хо́ма Григóровичъ, прийти́ протверди́ть ту́ пісню, що́ ви менѣ на христі́нахъ у дяди́ни учі́ли, а ви́ ми́ні́ прова́дите не зна́ти що́.

Дьякъ. О́чень до́бре; изрядно. (*Встóропу.*) Гласо́мъ мои́мъ воззову́ къ ней и въ и́снѣ́хъ возвеличу́ ея. (*Къ Параскѣ.*) Приклоните ухо ваше и внемлите гласу моему.

Параска. А ну́те, ну́те!

Дьякъ поетъ:

Я люблю́ тебя́ и стражду́,
Но о́трады́ не сыщу́;
Зрѣ́ть тебя́ всегда́ я жажду́,
И о́чей не насыщу́;
Быть хо́щу́ всегда́ съ тобою́
И съ тобой́ всегда́ вѣ́щать,

Наслаждатись красотою
 И словамъ твоимъ внимать.
 Жизнь съ тобою провождати —
 Нѣтъ утѣхи мнѣ иной,
 И тебѣ не милымъ стати—
 Нѣтъ мнѣ горести другой.
 Ты одна составляешь
 Радость и печаль мою,
 Ты одна заставляешь
 Рѣчь сказать меня сію.

Параска *вторитъ за Дьякомъ ту же пѣню.* Я люблю, тебя и стражду, и проч.

Дьякъ. Ей-ей прекрасно! вы совершенно изучились сему сладкому пѣнію.

Параска. Спасібі вамъ, Хомá Григóровичъ! Да якъ ви хóроше співаєте басомъ!

Дьякъ. Такъ, такъ, моя возлюбленная. А какое же вы сотворите мнѣ воздаяніе?

Параска. Я для васъ варѣноі наваріла и кúрочку спекла.

Дьякъ. Всякое даяніе благо и всякъ даръ совершенъ; но... тое-то... щедроты ваши не суть совершенны.

Параска. Щó такé?

Дьякъ. Тó-есть—бремя тяжкое отяготѣ на мнѣ;—нѣсть мира въ костехъ моихъ; слякохся до конца, по вся дни сѣтуя хождахъ.

Параска. Одже я бáчу, що ви, Хомá Григóровичъ, въ хмáру заходите.

Дьякъ, *вздыхая.* Охъ!...

Параска. Чогó ви такъ вáжко здихáете?

Дьякъ, *про себя.* Ей-ей, не знаю, какими глаголами вскрыть мнѣ страсти сердца моего: языкъ мой прильпе гортани.

Параска. Щó вамъ, Хомá Григóровичъ, стáлось? (*Про себя.*) Чи вінъ не сказівся?

Дьякъ, *прихилившись къ стѣпн,* беретя рукою за сердце, *воздыхаетъ.* О, духъ немощи овладѣша мною.

Параска. Вамъ, мабуть, вúдно, Хомá Григóровичъ? мóже, у васъ соняшниця абó завійниця? випейте-лишь чáрочку запі-канки. (*Становитъ на столъ горілку. Вдругъ слышитъ лай собачий.*) Охъ міні ліхо! хтось идé! Пóкотъ не даромъ бреше! (*Выглядывая въ окно.*) Отъ бідá! Соцький, да ще зъ москалёмъ, якъ разъ сюді прямúетця.

Дьякъ. Проклятїи люди! тое-то... яко скимны рыкающий! Теперь мнѣ остается сотворити благо и направити стопы моя во свояся. (*Хочетъ уйти.*)

Параска. Стрївайте лишъ, Хомá Григóровичъ, послúхайте мене. Теперь соцькому багацько дїла: москалі вїйшли въ село сѣгóдні, дакъ ёму трѣба кватїрі відвóдити; то вони не довго тутъ бúдутъ... Сховáйтесь підъ привалокъ.

Дьякъ. Ей-ей, премудро!

Параска. Швїдче жъ ховáйтесь, бо вже вони въ сїняхъ. (*Подбираетъ его подъ привалокъ и закрываетъ рядїомъ.*)

Дьякъ, *подъ привалкомъ.* Ахъ Боже мой! якъ презрядно, еслибы и вы, Параскева Пантелемоновна, здѣсь со мною обитали!

ЯВЛЕНИЕ VII.

ПАРАСКА, СОЦКІЙ и СОЛДАТЪ.

Соцкій. Помайбі вамъ!

Параска. Здорóвенькі були, пане кúме!

Соцкій. А кумъ де? чи вже на пїчъ забрався, абó, мóже, сѣгóдні съ пѣчи и не злázивъ?

Параска. Да нема́ дóма.

Соцкій. А дежъ вінъ?

Параска. Пішовъ у поле.

Соцкій. Оцé, мабуть, уже насїльне ёго вїтурлила.

Солдатъ. А что же, здѣсь мнѣ квартира?

Соцкій *къ солдату.* Здѣсь, тўтича. (*Къ Параскѣ.*) Кúмо, оцé вамъ постоялецъ... да глядїть, щобъ у васъ все гарáздъ бұло.

Параска. Охъ, міні ліхо!

Солдатъ, *скидал амуницїю.* Не бойсь, хозяйошка: я добрый человекъ; наше дѣло солдатское. Намъ много ненадо: курица къ обѣду, а другая къ ужину; а если и лаврениками накормишь, то сердиться не стану; отъ меня ты худа не услышишь.

Параска. Якъ-бї бұло! (*Къ соцкому.*) Щó оцé ти, кúме, рóбишь? ти жъ обїцався не стáвить у насъ постóю!

Соцкій. Постїй, кúмо, не варуй. На сей разъ ослобонїть тебе відъ постóю, дáлебі, не мóжна: всі хáти занялі, а въ їншіі по два и по три. Нарóдъ и такъ на мѣнъ враждúе, що дéколи васъ обмнáю; да я жъ тобі и москаля привівъ предóброго. Вінъ

стоявъ у свѣта могó въ Ракосічі, и сватъ мій нимъ не нахвалитця.

Параска. Бідна мѡя голóвка! а я хотіла хату мазати!

Соцкій. Абó поженихатьця съ кимъ безъ Романа.

Параска. Не знать щó ти, кúмо, вигадуешь! Я не знаю, якъ у тебе язикъ не заболить, отакé мѣлючи. *(Къ солдату.)* Мóже бѣ ви, служивий, відпочили?

Солдатъ. Ладно, хозяйюшка; однакожъ дай мнѣ прежде чего покушати.

Параска. Щó жѣ вамъ дати? ми вже пообідали.

Солдатъ. Ну, чево-нибудь на первой случай, а тамъ ужъ приймемся дѣлать лавреники. Вить я ужъ болѣе года стою въ Малоросіи вашей и самъ ихъ дѣлать научился.

Соцкій. Отъ бачишь, кúмо, який москаль моторний! вінъ тобі и варениківъ наробить. *(Увидя водку, для дьяка приготовленную.)* А се щó въ пляшці?

Параска, *про себя.* Охъ міні ліхо! и забúла сховати! *(Къ соцкому.)* Да се для Романа отискала, щóбъ почастувати, якъ вернетця съ поля.

Соцкій, *грозитъ пальцемъ.* Эй, кúмо! ти ліхомъ, бачу, граєшь...

Параска. Ищѣ чо́го чи не бóде? Ужé ти міні допикъ своїми вигадками:

Соцкій. Ну, гóді жѣ, гóді, кúмо! *(Вынимаетъ изъ кармана деньги).* На тобі грóші да купи для свого Романа, а ми сю випьемъ съ служивимъ. *(Садится, налиываетъ въ чарку горілку и потちиваетъ солдата).* Прошу випить, пане служивий.

Солдатъ, *береть чарку.* Ай да пріятель! Здрастуй, любезный! *(Выпиваетъ.)* Сватъ твой... *(Утираетъ усы.)* какъ бишь ево?

Соцкій. Оверко. *(Наливаетъ горілку въ чарку.)*

Солдатъ. Дá дá, дá, Вевэрко, Вевэрко!... Правду сказать, такихъ людей мало нынчи на свѣтѣ.

Соцкій, *взявъ въ руки чарку.* Нехай же ёму легенько икнѣтця. *(Выпиваетъ.)*

Параска, *про себя.* Щóбъ васъ чортъ забравъ зо всімъ вашимъ рóдомъ!

Солдатъ. А хозяйюшка?

Соцкій. Пріська.

Солдатъ. Дá, Приска!... Дай Богъ ей здровье—какъ мать родная. Право, такихъ хозяевъ не сыщешь во всемъ бѣломъ царствѣ.

Соцкій *наливаетъ въ чарку горілку.* Кúмо, випий лишъ и ти чарку за здорóвье свативъ моихъ.

Параска. Да спасібі, кúме! не турбуйтесь мною.

Соцкій. Чо́го ти такъ зажурилась? Що Романъ пішовъ у поле? Вінъ швидко бóде. На лишъ випий, прошу.

Параска. Не хóчу, дáлибі не хóчу.

Соцкій. О, якá жѣ бо ти затинчива! Почастуй же васъ *(подаетъ ей чарку),* коли самá не хочешъ.

Параска, *береть въ руки чарку и пляшку и подноситъ соцкому.* Извольте, пане кúме.

Соцкій. Въ рукахъ маєте.

Параска. Нехай же здорóві бóдуть Оверко и Пріська. *(Кланяется и немножко надпиваетъ скривившись; долиняетъ чарку и подноситъ Соцкому.)*

Соцкій *показуетъ ей, чтобы она поднесла солдату.* Прошу випить, пане служивий.

Солдатъ, *взявъ въ руки рюмку.* Да здрастуетъ Веверко и Прицька!

Соцкій *смѣется.* Утявъ Панька по штаняхъ!... Якъ, якъ, москалю?

Солдатъ. Какъ? Да здрастуетъ Веверко и Прицька!

Соцкій *смѣется, а потомъ опять налиываетъ чарку.* Гáрно ти, москалю, навчився говоритъ по-нашому. *(Выпиваетъ, встаетъ и выходитъ на середину сцены.)* Гáрно, москалю, гáрно!... Де ти такъ навчився?

Солдатъ. Да все же у твоего свата, не только говоритъ, но и пѣть научился вашихъ хохлацкихъ пѣсень.

Соцкій. Чи бачишь! *(Протирая усы.)* А ну, будь ласкавъ, москалю, заспівай, якоі тамъ сватъ мій навчивъ тебе. Я всі ёго пісні знаю и самъ колись було співаю.

Солдатъ. Изволь. *(Поетъ)*

Ахъ въ полѣ могла
Съ вѣтромъ разговаривала:
Не дуй, вѣтеръ, ты на меня,
Чтобъ я не почернѣла.

Соцкій *смѣется до уморы.* Гáрно, москалю, гáрно! Ну, вже втявъ до гауліківъ! Се вже краще відъ тієї, що, »въ горóді

бузинна, а въ Києві дядько, за те тебе полюбила, що на руці перстень.»

Солдатъ *продолжаєть.*

Чтобы въ рѣкѣ не плодилась рыба
За то, что я за Дунай забѣхалъ.

Соцкій *смѣється до уморы.* Ха, ха, ха! ой, ой, лишенько!
Годі, годі, москалю! будь ласкавъ, годі, а то, далибі, кишкі порвѣ
відъ сміху!

Солдатъ. Чево ты смѣєшься?

Соцкій. Да якъ же не сміятьця? ти не знать по якому спі-
ваєшь.

Солдатъ. А какъ же?

Соцкій. Слухай, я тобі заспіваю *(поєть.)*

У полі могила
Зъ вітромъ говорила:
Не вій, вітре, ти на мене,
Щобъ я не чорніла.
Ні вігеръ не віе,
Ні сонце не гріе,
Тільки въ степу при долині
Трава зелене.

(Музыка. Потомъ:)

Соцкій. А що, москалю, чи такъ сватъ мій співаєть тобі?

Солдатъ. Да, да, точно такъ.

Соцкій. То-то, мосьчане! а ти не втнешъ, даромъ що въ
гудзикахъ.

Солдатъ. А знаєшь ли ты другую?

Соцкій. Яку?

Солдатъ. Ахъ былъ, да нѣтуть, да поѣхалъ на мельницу.

Соцкій. Ха, ха, ха! Бодай тебе, москалю! А сієі жъ дѣ ти
навчівся?

Солдатъ. Эту часто поєть-бывало Прицка.

Соцкій. Та, може, не такъ?

Параска. Може:

Ой бувъ, та нема
Та поїхавъ до млина?

Солдатъ. Да, да!

Ой былъ да нема
Да поїхавъ до млина.

Соцкій. А ти знаєшь, кумо, сієі?

Параска. Знаю.

Соцкій. Заспівай же намъ, сѣрце.

Параска *поєть.* *Соцкій аккомпанируєть.* *Солдатъ тан-*
цуетъ. *Когда Параска оканчиваетъ другой куплетъ,—*

Солдатъ. Ай да хозяйшка! Спасибо тебѣ *(хочетъ ее об-*
нять.)

Параска. Геть, москалю! не жартуй! *(Отталкиваетъ его.)*
Оцего то вже я не люблю и—суча дочка—коли не трісну такъ,
що й очі вілізуть! Отъ якъ хороше! *(Поправляетъ очінокъ.)*

Соцкій. Ось якъ воно співаєтця! Бачишь, москалю? не такъ,
якъ ти, мовъ коза въ шквірю.

Солдатъ. Да чортъ ево знаєть; я долго учился, да мудрено,
языкомъ-та не сладишь.

Соцкій. То вже такъ. Московський языкъ дуже гострий, та ба!

Солдатъ. Однакожъ я этакъ цѣлой день пробаю;—хозяйшка!
да-ка чево нибудь закусить; ноги-та крѣпко болять отъ походу,
нада отдохнуть.

Соцкій. Кумо, пошукай лишъ тамъ у печі: чи нема бор-
щу, абó каши, бó кваши! абó лемішки, абó пўтрі, абó затірки,
абó соломáхи, абó пампушокъ, абó галушокъ, абó шуликівъ, абó
товчѣниківъ. Ужѣ жъ такі трѣба москаля чимсь нагодувати.

Параска. Далибі, кумочку, и въ печі не топила.

Соцкій. Дакъ кинься да зварі чого-небудъ.

Солдатъ. Ну, нѣчево дѣлать, солдатское брюхо привыкло
постничать *(ложится);* послѣ хозяйшка меня накормить.

Соцкій. Гляди жъ, будь ласкава, кумо, щобъ ти, якъ мос-
каль спочине, нагодувала служивого; я бѣ его узявъ до себе, дакъ
у мене конитанъ квартирує. Прощай. *(Уходитъ.)*

Параска. Иди здоровъ.

Соцкій *смотритъ на солдата.* Ужѣ москаль и захрипѣ. Зне-
мігся, сѣрдяга, відъ походу. *(Уходитъ.)*

ЯВЛЕНІЕ VIII.

ПАРАСКА и ДЯКЪ.

ПАРАСКА. Насілу убрався! Отъ чортъ гостѣй принісъ не въ пѣру! (*Засматриваетъ въ глаза спящему солдату.*) Спасібі москалю, и голѣдний заснѣвъ. (*Поднимаетъ рядно.*) Хомá Григѣровичъ! чи ще ви тѣта жіві?

Дякъ *выходитъ на цыпочкахъ со страхомъ, дѣлая знакъ Параскѣ.* А щѣ служивий?

ПАРАСКА. Спить, ажъ харчійть, мовъ чорті ёго дáвлять.

Дякъ. Ей-ей, хорошее я дѣло здѣлавъ... тое-то... що укрився. Блаженъ мужъ, ижэ не иде на совѣтъ нечестивыхъ. А чтобы и пакн не послѣдовало какое... якъ ёго... преткновение, то трѣба направить стопы своя—во-свояси.

ПАРАСКА. Постривайте бо, Хомá Григѣровичъ! трѣба-такі намъ хочъ варѣноі покоштувати, бо вже вона и такъ прохолола.

Дякъ. А развѣ вы оной не сокрушили со служивымъ?

ПАРАСКА. Якъ изъ служивимъ? Оцѣ нехáй Бигъ мѣлуе! Я тѣльки для васъ, Хомá Григѣровичъ, наварѣла и напекла. Сидáйте лишъ. (*Ставитъ варену и кушанье.*)

Дякъ. Благодатная Параскевія! нѣтъ конца добротѣ вашей.

ПАРАСКА *потчиваетъ дяка.* Извѣльте, годуйтесь; а то не вдáсця намъ ні попитъ, ні поісти: москаль такій голѣдний лѣгъ, якъ собака, и якъ прогінетця, то самъ усѣ потрѣска. Печѣню жъ хотъ возміть съ собою. Чи влізе кѣрка въ кишѣню? (*Смотритъ на карманъ.*) Охъ, який же вінъ засмальцѣванный... Да тутъ, бачу, и сала кусѣкъ.

Дякъ. Охъ, Боже мой! и забѣвъ вінянь. Се Онисія Гавриловна пожаловала на школу.

ПАРАСКА *подходитъ къ окну и кричитъ.* Охъ міні ліхо! Ромáнъ иде! да ще и сердітий! Оттенѣръ бѣда! Щѣ вінъ скáже, якъ тебѣ застанѣ? Ужѣ и такъ выбивáе тобою міні очі, що ти менѣ на ўлиці иноді зачипáешъ, а тепѣрь надсáдитъ міні бѣбехівъ, да и вамъ, пáне Хомо, не безъ бѣдѣ бѣде.

Дякъ, *подбывая къ окну.* Тое-то... тое-то... яко... ко... ко... левъ рыкающій! Куди міні... тое-то... укритися отъ поруганія?... Ей, ей, онъ сокрушитъ и кости моя!... куди міні укритися?

ПАРАСКА, *прибирая съ стола варѣну и кушанье.* Лѣте швѣдче опяť пѣдъ привалокъ.

Дякъ. Дѣбре, дѣбре... тое-то... да какъ же избавлюся отъ поруганія?

ПАРАСКА. Не бѣйтесь, Хомá Григѣровичъ: я ужѣ вѣгадала, якъ дурно́го Ромáна обманѣти. Я зáразъ вѣпроважу ёго до дѣдка, а васъ тоді и вѣпущу.

Дякъ. Трудъ велій обьяша мя.

ПАРАСКА. Мовчѣть, Бѣга рáди: Ромáнъ въ сѣняхъ (*Вноситъ проворно зайца, кладетъ на столъ и сама садится прѣсть.*)

ЯВЛЕНІЕ IX.

РОМАНЪ, ПАРАСКА и СОЛДАТЪ.

Ромáнъ *за кулисами.* Відчині!

ПАРАСКА, *отворяя дверь.* Чого ти репетѣешъ? Мовчѣ, Бѣга рáди!

Ромáнъ. Осъ я тебѣ замѣвчу! Нáщо ти менѣ одурѣла, дѣдко бѣ утѣсся твоѣму бáтькові? (*Намъпреваетъ ударитъ*)

ПАРАСКА *увертывается отъ удара.* Щѣ ти рѣбишь, навѣженій?

Солдатъ, *лежа.* Хозяйка!

Ромáнъ. Щѣ се?

ПАРАСКА. Побáчишь! Я тобѣ казала, що мовчѣ! Москаля поставивъ соцький на квартиру: да тутъ такій презлѣій! трѣхи не бивъ менѣ: насілу ёго ублагала.

Солдатъ. Хозяйка!

ПАРАСКА. Отъ и бѣда!... Зáразъ.

Солдатъ. Не слыхатъ ли барабана?

ПАРАСКА. Нѣ, не чуть.

Солдатъ *засыпаетъ.*

Ромáнъ *осматриваетъ осторожно и усматриваетъ зайца.* Гля! зáецъ! де вінъ узáвся?

ПАРАСКА. Щѣ ти дѣвисся, лѣпаешъ?

Ромáнъ. Де ти взяла?

ПАРАСКА. А се жъ той, що ковáний принісъ.

Ромáнъ. Чи справді?

ПАРАСКА. Будѣмсь-то ти и не знáешъ?

Романъ. Далибі и не знаю и не бачивъ!

Параска. Одже вінъ притірівъ ёго ажъ до порога.

Романъ. Ну, гараздъ же! атó я залівъ би тобі за шкúру сала.

Параска. За віщо?

Романъ. Я думавъ, що ти менé одуріла; бо якъ віншовъ у поле и тільки-що похиливъ до Стецькóвої бáлки, ажъ мисли́вці пруть зайця якъ разъ на мене. Я швидче зъ мішкá ковáного и дава́й тютю́кать во все го́рло. Заецъ же потігъ туди, къ Чми́рові дуби́ні, а ковáний прýмо шляхо́мъ до села.

Параска. То вінъ навперейми пішовъ.

Романъ. Да мабу́ть такъ: по тій же тропі и хортъ оди́нь увязався; а якъ ужé лови́въ ёго ковáний, дали́бі не знаю, бо по́ки я ви́брався зъ бáлки, то вже ні хорти́въ, ні порося́ти не ви́дно бу́ло; я жъ такъ ухóркався, по́ки ви́брався изъ ери́удино́ї бáлки, що ажъ сорóчка мо́кра.

Параска. Да тутъ хло́пці каза́ли, що ковáний пийма́въ ёго біля Свири́дового вітря́ка.

Романъ. Бачъ, ажъ де́ дійшовъ ёго мій голу́бчикъ! тепе́рь бу́де печéня.

Параска. Бу́де, тільки́ піді, мій Рома́не, поклі́чть дядька и тітку; бо вони́ зъ-ро́ду за́ячини не іли.

Романъ. Да инóсе.

Солдатъ *встаетъ и является на сцену, протирая глаза.* Чтó это за мужикъ?

Романъ. Да ми тутéшні.

Солдахъ. Не хозяи́нъ ли?

Романъ. Даджежъ не хто — хазя́инъ.

Солдатъ *про себя.* Неужели это ея мужъ? Ну, такъ она не совесѣмъ виновата. (*Къ Параскѣ.*) Чтó же, хозяйюшка, давай тепе́рь чево покушати.

Параска. Щó жъ тобі да́ти? онъ шматóкъ греча́ника: їжъ, коли вкúсишь.

Солдатъ. Нѣтъ ли чего повкуснѣе? небось, старика накормила.

Романъ. Ні, моска́лю! сучий синъ, коли и рёска бу́ла въ роті, а істи хочетця такъ, що ажъ кишки кóрчить, да дасби́гъ-чогó. Оце вона́, спасі́бі ій, дала́ шматóкъ греча́ника, дакъ не вкушú: не тобі ка́жучи, зуби́въ ужé лиха́-ма́ти-мае.

Солдатъ *про себя.* Бѣдный мужичокъ! (*Къ Параскѣ*) Такъ у васъ и хлѣба нѣту-тѣ?

Параска. А де же ёго взяти? тепе́рь у насъ неврожа́й. За-робила́ бу́ла трóхи, да й той старій попрóдавъ.

Солдатъ. Какъ можно продать послѣдній хлѣбъ? это худо.

Романъ. А щó жъ ма́ешь робити? де жъ би я гро́шей узя́въ на подúшне? Заробитъ не здужаю; нивки́ и лиски́ ужé давнó рос-прóдавъ; скотъ ни́почому; тільки́ що послѣдній хлѣ́б продáти, щобъ прокля́ті сипáки не облива́ли на морóзі холо́дною водо́ю. Добре бу́ло коли́сь, що продáвъ б́узівка, та й росилатівся; а тепе́рь и корóву съ теля́мъ прода́си, — то тільки́ хибá за полови́ну запла́тишь, бо тепе́рь та корóва, що трéба бу́ло рублѣвъ со́рокъ запла́тити, бѣльшь не да́дутъ яли́шники, якъ рублѣвъ дѣсять. О такé тепе́рь на свѣті настáло! де жъ намъ гро́ші бра́ти?

Солдатъ. Да какъ же ты живешь?

Романъ. Отáкъ, мосьпа́не: що якъ запря́де старá шматóкъ хлѣ́ба, то й імъ; а тепе́рь накинóувъ голова́ засидáтельски́ мѣтки пря́сти, то бѣльше тогó, що нахли́щусь борщú, да голо́дний и спати́ ляжу.

Солдатъ. Да, худо, старикъ. Однакожъ хозяйюшка насъ на-кормитъ.

Параска. Чимъ? хибá тря́сцею?

Солдатъ *про себя.* Постой же, плутовка, я тебя накажу. (*Къ Роману*) Ну, такъ я тебя, хозяи́нъ, накормлю; хочешь ли?

Романъ. Да спасі́бі, моска́лю; у мене́ дали́бі ажъ се́рце бо-ли́тъ, що ни́чимъ васъ нагодува́ти. (*Вынимаетъ изъ кармана деньги*). Парасю! піді́ лишъ купи́ хочъ чвѣ́ртку; мо́же, служі́вий ви́пъе зъ до́роги, да чи не добу́демъ хочъ у дя́ка паля́ниці: вінъ у насъ, ба́чця, чолові́къ до́брий.

Солдатъ. Не трудись, старикъ, ненада ничего: я знаю, что ты до́брой чело́вѣкъ (да безмозгло́й); у насъ бу́детъ чтó пить и ѣсть безъ денегъ; только́ чтобы вы обо́е меня слушали и все то́ дѣлали, чтó я скажу.

Романъ. До́бре, моска́лю. Я чолові́къ нереті́вий.

Солдатъ. Послушай же: я буду ворожить, такъ вамъ надобно стать вотъ здѣсь и зажму́рять глаза. Станови́тесь. (*Становитъ на срединѣ театра*).

Параска. Щó се бу́де? не знáти щó моска́ль вигáдуе.

Романъ. Чи воно жъ, бѣдте ласкаві, служивий, не грішно бѣде?

Солдатъ. Нѣтъ, ужъ я за то отвѣчаю. Становитесь.

Романъ. Да нѣсе. Становісь, Парасю, тілько бѣдте ласкаві, колибъ воно не тее...

Солдатъ. Не бойсь. Ну, зажмурь глаза.

Романъ, *зажмуривъ глаза*. Уже.

Солдатъ *чертитъ кругомъ ихъ палкою*. Беръ... баръ... дарь!

Романъ. Добрѣдію служивий!

Солдатъ. Не бойсь. (*Чертитъ палкою, и говоритъ невнятныхъ слова*).

Романъ. Постійте, сѣдирь, бѣдте ласкаві, постійте.

Солдатъ. А что?

Романъ. Я не-нарокомъ и самъ не знаю, якъ роспліющивъ очі.

Солдатъ. Экой ты! эдакъ и самъ пропадешъ, и мнѣ бѣды надѣлаешъ.

Романъ. Уже бѣду держать рукою.

Солдатъ. Ну, держи покрѣпче.

Романъ. А, добре. Парасю! гляди жъ, не роспліющъ очіць.

Солдатъ *между-тѣмъ выноситъ и становитъ на столъ кушанье и варену*. Ну, Романъ, теперъ конецъ. Смотри сюда.

Романъ *смотритъ съ удивленіемъ*. Гля!

Параска *всторону*. Не еретичий и москаль, який же хитрый!

Солдатъ. Ну, хозяинъ, милости просимъ покушать. (*Начинаетъ ѣсть*).

Романъ *глядитъ на всѣ стороны*. Де воно взялось?

Солдатъ. Ну, садись да кушай. Ты никогда не ѣдалъ такъ вкусно.

Романъ. Чи воно жъ не грішно бѣде?

Солдатъ. Да вѣтъ я тебѣ сказалъ, что я отвѣчаю!

Романъ, *приступая со страхомъ къ столу*. Москалю, служивий! чи міні можна перехриститыця?

Солдатъ. Пожалуй, крестись себѣ, сколько хочешь.

Романъ *крестится и шепчетъ молитву*. А страву можна перехриститы?

Солдатъ. Нѣтъ, не можно.

Романъ, *отступая назадъ*. Одже, да либі міні мѣторшно.

Солдатъ. Не бойсь. (*Даетъ ему въ руки кусокъ*). Вотъ на, кушай.

Романъ, *принимаясь дрожащею рукою*. Господи, благослові (*и крестясь*). Да вже жъ, що бабі, то те й громаді. (*Встѣ; къ Параскѣ*) Парасю! а ти жъ чому не іси?

Параска. Нехай Бігъ милуе, щобъ я іла у пеклі варене.

Солдатъ *грозиць Параскѣ пальцемъ*.

Романъ *опускаетъ изъ руки кусокъ*. Чи воно жъ, служивий, у пеклі варилося?

Солдатъ. Да гдѣ бы ни было, намъ до того дѣла нѣтъ, лишь бы вкусно. (*Наливаетъ варену и даетъ Роману*) Нутка, выпей. (*Посль сего солдатъ встаетъ и идетъ къ Параскѣ*).

Романъ *надливаетъ самъ и даетъ женѣ*. Ось покоштуй, Парасю, якѣ добре.

Параска. Да вже жъ, коли такъ, то й я бѣду істи; тільки будь ласковъ, служивий, змилуйся надъ нами, не погуби мене.

Романъ, *не вслушавшись*. Да жежъ сказаъвъ, що вінъ за все одвічае!

Солдатъ, *трепая по плечу Параску*. Не бойсь, все будетъ ладно, только впередъ съ солдатами обходись лучше. (*Къ Роману*). Ну, Романъ, кушай.

Романъ, *уплывая жаркое*. Оттеперъ наівся, ажъ неначе на животі помѣгшало.

Параска *упрашиваетъ солдата выпустить дяка, и онъ соглашается*.

Солдатъ. Хорошо, изволь.

Романъ. Спасібі тобі, служивий, що ти направивъ трѣхъ кѣндюхъ; тільки теперъ, мабутъ, трѣба бѣде хату посвятити.

Солдатъ. Ненадо; я тебѣ самъ всѣхъ чертей выгоню; только ни съ мѣста!

Романъ. Ухъ, ажъ шкура піднімається: такъ страшно. Да вжежъ, коли такъ, то и не тиву.

Солдатъ. Ну, станьте здѣсь. (*Становитъ обоихъ среди театра*.) Вотъ такъ. (*Завязываетъ глаза имъ и связываетъ руки*.)

Романъ. Ухъ, страшно!

Солдатъ, *завязывая глаза*. Ну, Романъ, тебѣ надобно выучить сін волшебныхъ слова: джунъ... беръ... дачъ .. дур.. ньеръ... гапта... де...

Романъ. Не зумію, мосьпáne, вічитать.

Солдатъ. Какъ не зумієшь? Говори за мною: Джунъ.

Романъ. Жукъ.

Солдатъ. Веръ... дачъ.

Романъ. Пече... перъ бачъ.

Солдатъ. Дурнієрь.

Романъ. Дурній я.

Солдатъ. Гапта... де. Гапта де. Гапта де.

Романъ. Гапка де... Гапка де.

Солдатъ. Ну, смотри же, Романъ, какъ крикну я: ура! то ты тотчасъ долженъ говорить сіи слова самымъ громкимъ голосомъ.

Романъ. Эй, дáлибі, москáлю, не вічитаю: важкé дúже на язýкъ.

Солдатъ. Ничего! смотри только, не забудь. (*Уходитъ и раздвѣаетъ Дяка.*)

Романъ. Да колибъ не забúть. Парасю, чи ти перенялá?

Параска *печально*. Перенялá!

Романъ. Нагадáєшь же міні, якъ помилóсь. (*Говорить въ полголоса.*) Жукъ... бе... бе... бе... беръ, бердь... бачъ... дурній я... Гапка де, Гапка де... Гапка де. (*Берется за животъ.*)

Параска О, щобъ тебе побíла лихá годíна!

Романъ. Охъ, охъ, служíвий! Мосьпáne служíвий!

Солдатъ, *продолжая около дяка работу*. Чтó ты тамъ?

Романъ. Бúдте ласкáві, чи ще вонó дóвго бúде?

Солдатъ, *продолжая работу*. А чтó тамъ?

Романъ. Колí дóвго, то бъ я на часъ на двіръ пішовъ.

Солдатъ. Зачъмъ?

Романъ. Прoшú простíть, міні ненáче тée...

Солдатъ, *прибравъ кафтанъ и вытачкавъ дяка сажею*. Ура, Романъ!

Романъ. Джу... джу... джу... Парасю, ягъ?

Параска. О, щобъ тéбе побíла лихá годíна!

Солдатъ *подходитъ къ Роману*.

Романъ. Жукъ... бердь... бачъ... дурній я... Гапка де. (*Топаетъ ногами и плюетъ.*)

Солдатъ. Теперъ совсѣмъ. (*Развязываетъ глаза.*)

Романъ *протираетъ глаза*. Ухъ, ухъ!

Солдатъ. Ну, смотри, Романъ, какъ чортъ выбѣжитъ. (*Смотритъ на дяка, стучитъ палкою и говоритъ*) Гапта де... Гапта де... Гапта де!

Дякъ, *вытачканный, через сцену уходитъ вонъ*.

Романъ *дрожитъ и крестится*. А якій же страшній!

Солдатъ. Ну, Романъ! теперъ чорта выгналь, а гнѣздо себѣ возьму. (*Прибираетъ дяково платье.*)

Романъ. О, спасíбі тобі, добродію служíвий! тільки прошú не въ гнѣвъ: скажíть, бúдте ласкáві,—я чувъ, що нечíстий духъ зъ рогами; а у сѣго н рíжкíвъ нема.

Солдатъ. Ну, нечего дѣлать. Рога онъ тебѣ оставилъ.

Романъ. Охъ міні лíхо! (*Хватаетъ себя за лобъ.*)

Солдатъ Ничего, Романъ! (*Треплет Романа по плечу:*) и получше тебя бывають съ рогами...

Романъ. Парасю! Щó жъ міні робíти?

Параска. Ягъ-бí ти не лежáвъ зъ рáнку до вѣчора та робíвъ такъ, якъ лóде рóблять, то бъ не булó сѣго нічóго; атó пó-ти лежáвъ, пóки вілупивъ чóрта. Я тобі скíлько казáла: »Эй, Ромáne, не лínуйся. Лíность до добрá нíколи не прívодить.«

Занавѣсъ опускается.